

การแปรของวรรณยุกต์ภาษาเลย อำเภอยางคำ จังหวัดเลย¹

Tonal Variation of Loei Dialect in Chiang Khan District, Loei Province

ศุภกิต บัวขาว

Supakit Buakaw

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Faculty of Humanities and Social Sciences

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแปรเสียงวรรณยุกต์และการแปรของสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาเลยที่พูดอยู่ในอำเภอยางคำ จังหวัดเลย งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาใน 8 ตำบลของอำเภอยางคำ ผลการวิเคราะห์การแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์โดยใช้แนวคิดกลองวรรณยุกต์ของเกดนิย์ พบว่าภาษาเลย อำเภอยางคำมีวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง ผู้พูดภาษาเลย อำเภอยางคำมีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงในทุกตำบลเป็นรูปแบบเดียวกัน ยกเว้นภาษาเลยที่พูดอยู่ใน ต.นาข้าวที่วรรณยุกต์ช่อง C1 และ C234 รวมเป็นหน่วยเสียงเดียวกัน ทำให้ภาษาเลย ต.นาข้าวมีวรรณยุกต์ 4 หน่วยเสียง เมื่อพิจารณาสัทลักษณะของวรรณยุกต์จากการวิเคราะห์แผ่นภาพคลื่นเสียงด้วยโปรแกรม Praat ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าสัทลักษณะของแต่ละวรรณยุกต์มีความแตกต่างกันและมีการแปรไปตามถิ่นที่อยู่อาศัย

คำสำคัญ: วิทยาภาษาดั้งเดิม, การแปรของวรรณยุกต์, ภาษาไทยถิ่น, ภาษาไทยถิ่นอีสาน, ภาษาเลย

¹ บทความนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Abstract

This paper aims to investigate variation of tones and tonal characteristics of Loei dialect spoken in Chiang Khan District, Loei Province. Informants in 8 sub-districts of Chiang Khan District provided the data for this study. Applying Gedney's Tone Box as the theoretical framework revealed that the Loei dialect tonal system in Chiang Khan consists of 5 tonemes. The pattern of splits and coalescences was found to be the same for all areas outside of Na-Saw Sub-District. There were only 4 tones identified in Na-Saw Sub-District's tonal system, as C1 and C234 have merged with each other. The phonetic characteristics of the tones, based on an acoustical analysis using Praat, differed according to the different locations. Findings from this study suggest that phonetic characteristics of tones in Loei vary by region.

Keywords: Dialectology, Tonal variation, Thai dialects, Northeastern Thai dialect, Loei dialect

1. บทนำ

ภาษาเลย หรือภาษาไทยถิ่นที่พูดอยู่ในจังหวัดเลย (ลาวเลย/ไทเลย) เป็นภาษาลาวซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Tai group) ของตระกูลภาษาไท (Tai language family) ตามการจัดแบ่งของ Li (1960) ภาษาเลยนั้นมีความคล้ายคลึงกับภาษาลาวหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทั้งนี้โดยใช้เกณฑ์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ Brown (1965) ได้จัดให้ภาษาเลยอยู่ในกลุ่มหลวงพระบาง และได้แบ่งภาษากลุ่มลาวออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ได้แก่

1. กลุ่มหลวงพระบาง ได้แก่ ภาษาลาวถิ่นหลวงพระบาง แก่นท้าว ด่านซ้าย (อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย) และเลย (อำเภอเมือง จังหวัดเลย)

2. กลุ่มเวียงจันทน์ เป็นภาษาลาวที่ใช้พูดส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย และทางภาคกลาง และภาคใต้ของประเทศไทย แบ่งออกเป็นอีก 3 กลุ่มย่อย คือ (1) กลุ่มภาษาเวียงจันทน์ ได้แก่ ภาษาลาวถิ่นทุรคม เวียงจันทน์ หล่มสัก คอนสวรรค์ และชัยภูมิ (2) กลุ่มภาษาหนองคาย ได้แก่ ภาษาลาวถิ่นหนองคาย และ (3) กลุ่มภาษาลาวใต้ ได้แก่ ภาษาลาวถิ่นร้อยเอ็ด อุบล บัวใหญ่ ขอนแก่น อุดร พนมไพร ศรีสะเกษ และท่าตูม

3. กลุ่มย่อย ได้แก่ ภาษาย้อยที่พูดในจังหวัดสกลนคร และนครพนม

จากการแบ่งกลุ่มภาษาลาวของ Brown (1965) จะเห็นได้ว่า ภาษาเลย ที่พูดอยู่ที่อำเภอด่านซ้าย และอำเภอเมือง มีความแตกต่างจากภาษาลาวกลุ่มอื่นๆ ที่พูดอยู่ในภาคอีสาน การศึกษาของศิวพร ฮาชันนารี (2543) ที่ศึกษาระบบเสียงภาษาลาว โดยศึกษาระบบเสียงของภาษาลาวหลวงพระบางเปรียบเทียบกับภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย และภาษาลาวครั้งลุ่มน้ำท่าจีน พบว่า ภาษาลาวด่านซ้าย จังหวัดเลย มี 5 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ แต่มีรูปแบบการรวมเสียงแยกเสียงวรรณยุกต์ต่างจากภาษาลาวหลวงพระบาง คือ วรรณยุกต์ในคอลัมน์ A กับ B มีการรวมเสียงแบบ $A4=B1234$ และมีวรรณยุกต์ในช่อง DL4 และ DS4 เป็นหน่วยเสียงย่อยเดียวกัน อีกทั้ง วรรณยุกต์ใน C234 ยังเป็นคนละหน่วยเสียงกับ DL4 ดังแสดงในภาพที่ 1

	A	B	C	DL	DS
1	ว."1 /214/	ว."3 /55/	ว."4 /21/		ว."1 /215/
2	ว. 2 /33/		ว."5 /43/		
3					
4				ว."3 /35/	

ภาพที่ 1 ลักษณะการแยกเสียงและรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาลาวด้านซ้าย
จังหวัดเลย

(ดัดแปลงจาก ศิวพร ฮาชันนารี, 2543)

พิณรัตน์ อัครวิฒนากุล (2546) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ในภาษากลุ่มลาว โดยจำแนกภาษากลุ่มลาวออกเป็น 4 กลุ่มย่อย ได้แก่ ภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 1 ลาวแท้กลุ่มที่ 2 ลาวกลาย และลาวเทียม จากการเก็บข้อมูลภาษากลุ่มลาว 27 จุดกระจายตามบริเวณต่างๆ ในประเทศไทย พิณรัตน์ อัครวิฒนากุล (2546) พบว่า ภาษาเลย (ลาวเลย/ไทเลย) พูดที่บ้านเชียงคาน ต.เชียงคาน และบ้านจอมศรี ต.จอมศรี จังหวัดเลย จัดอยู่ใน 2 กลุ่ม คือ “ภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 1/2” และ “ภาษาลาวกลาย” กล่าวคือ วรรณยุกต์ของผู้พูดภาษาเลยที่จัดอยู่ในภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 1/2 นั้นมีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงเป็นแบบ B1234, C1=DL123, B≠DL, และ A1-234 (ดูภาพที่ 2) ในขณะที่วรรณยุกต์ของผู้พูดภาษาเลยที่จัดอยู่ในกลุ่มภาษาลาวกลายมีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงแบบภาษาลาวแท้ (B1234, C1=DL234, C234=DL4, และ B≠DL) เพียงบางลักษณะปรากฏอยู่ และมีลักษณะอื่นเพิ่มเติม พิณรัตน์ อัครวิฒนากุล (2546, น. 292) เสนอว่า การแปรและการเปลี่ยนแปลงของวรรณยุกต์ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเพียงในภาษาของชนกลุ่มน้อยที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาของชนกลุ่มใหญ่เท่านั้น ในทางตรง

กันข้ามภาษาของชนกลุ่มใหญ่ก็อาจแปรเปลี่ยนไปตามภาษาของชนกลุ่มน้อยได้ โดยยกตัวอย่างกรณีของภาษาเลย ซึ่งเป็นภาษาที่พูดในฐานะชนกลุ่มใหญ่ในบ้านเชียงคานซึ่งมีการแปรของวรรณยุกต์ช่อง A23, A4 และ DL123 และบ้านจอมศรีที่มีการแปรของวรรณยุกต์ช่อง B4, DL123 และ DS4 (ดูภาพที่ 3)

	A	B	C	DL	DS
1	๑.1	๑.3	๑.4		๑.1
2	๑.2				
3					
4					๑.3

ภาพที่ 2 ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาลาวแท้ กลุ่ม 1/2
(ดัดแปลงจากพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546, น. 208)

	A	B	C	DL	DS
1	[434]	[32]	[453]	[44]	[323]
2	[324]/[232]		[433]		
3	[324]/[232]				
4	[324]/[342]				[33]

บ้านเชียงคาน ต.เชียงคาน

	A	B	C	DL	DS
1	[434]	[33]	[353]	[344]	[33]
2	[241]		[34]		
3					
4		[33]/[343]			[33]/[22]

บ้านจอมศรี ต.จอมศรี

ภาพที่ 3 ลักษณะการแยกเสียงและรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาเลย
ที่จัดอยู่ในกลุ่มภาษาลาวกลาย
(ดัดแปลงจาก พินรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546, น. 149)

นอกจากนี้ บทความของ Akharawatthanakun (2004) ที่นำเสนอระบบวรรณยุกต์ของภาษาเลย อำเภอยะคาน ใน 2 ตำบลนี้ ยังชี้ให้เห็นว่า สัทลักษณะของวรรณยุกต์ภาษาเลยที่ ต.เชียงคาน ซึ่งพูดในฐานะของภาษาของชนกลุ่มใหญ่ แตกต่างไปจากภาษาเลยในงานของ Brown (1965) โดยตั้งข้อสังเกตว่า สัทลักษณะของวรรณยุกต์ช่อง A1 ของภาษาเลย ต.เชียงคาน ได้รับอิทธิพลจากวรรณยุกต์ช่อง A1 ของภาษาลาวอีสาน ซึ่งพูดในฐานะของภาษาชนกลุ่มน้อย อีกทั้ง สัทลักษณะของวรรณยุกต์ในพยางค์ตายช่อง DS123 ของภาษาเลย ต.เชียงคาน ยังอาจจะยืมจากภาษาลาวอีสานด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบภาษาเลย ต.จอมศรี กับงานของ Brown (1965) มีข้อค้นพบต่างไปจากภาษาเลย ต.เชียงคาน กล่าวคือ สัทลักษณะของวรรณยุกต์ช่อง A1 ของภาษาเลย ต.จอมศรี คล้ายคลึงกับวรรณยุกต์ช่อง A1 ของภาษาเลยในงานของ Brown (1965) แต่การแปรของวรรณยุกต์กลับพบในวรรณยุกต์ช่อง A234 และช่อง B4 โดยการแปรของวรรณยุกต์ในช่อง B4 นั้น Akharawatthanakun (2004, p. 71) สันนิษฐานว่าเป็นอิทธิพลของภาษาไทยมาตรฐาน

ข้อค้นพบจากงานวิจัยของ Akharawatthanakun (2004) ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสงสัยว่า เพราะเหตุใดภาษาเลยที่พูดอยู่ในอำเภอยะคาน แต่คนละตำบลจึงมี สัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ต่างกัน ทั้งนี้ เป็นไปได้ว่าวรรณยุกต์ภาษาเลย ในอำเภอยะคานน่าจะมีการแปรโดยได้รับอิทธิพลของภาษาลาวอีสาน และภาษาไทยมาตรฐาน อย่างไรก็ตาม Akharawatthanakun (2004) เก็บข้อมูลภาษาเลย อำเภอยะคาน เพียงแค่ 2 หมู่บ้านใน 2 ตำบลเท่านั้น คือ บ้านเชียงคาน ต.เชียงคาน และบ้านจอมศรี ต.จอมศรี จึงเป็นที่น่าสนใจว่าถ้าเก็บข้อมูลทุกตำบล ในอำเภอยะคาน จะทำให้ทราบถึงการแปรของภาษาเลย อำเภอยะคาน นอกจากประเด็นเรื่องการสัมผัสภาษาแล้ว การแปรของภาษาถิ่นตามถิ่นที่อยู่อาศัยก็น่าจะเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ส่งผลต่อระบบวรรณยุกต์และสัทลักษณะของวรรณยุกต์ภาษาเลย ตัวแปรถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้พูดนั้น นับเป็นตัวแปรสำคัญทางภาษาศาสตร์สังคมที่แสดงให้เห็นถึงการแปรและการเปลี่ยนแปลงของภาษา (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544) ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยภาษาไทยถิ่นที่พูดในภาคอีสานที่ผ่านมา เช่น ภาษาไทยถิ่นจังหวัดชัยภูมิ (ไสวีย์ สว่างวรรณ, 2534) ภาษาไทยถิ่นจังหวัดอุดรธานี (Sittiprapaporn, 1997) ภาษาไทยถิ่นจังหวัดเลย

(Taengko, 1987; ธีรยธรรณ์ อ่อนศรีไพร และ ศุภกิต บัวขาว, 2558) ซึ่งงานวิจัยต่างๆ เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์และสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นอีสานมีความแตกต่างกันออกไปตามภูมิภาคหรือถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้พูด ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลวรรณยุกต์ของภาษาเลย อำเภอเชียงคานในทุกตำบล น่าจะให้ภาพของการแปรของวรรณยุกต์ภาษาเลย อำเภอเชียงคานชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแปรของเสียงวรรณยุกต์และการแปรของสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในภาษาเลย อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ที่พูดอยู่ใน 8 ตำบลของอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้แก่ ต.เชียงคาน ต.ธาตุ ต.นาข้าว ต.เขาแก้ว ต.ปากคม ต.บุษม ต.จอมศรี และ ต.หาดทรายขาว ผลการศึกษานี้ นอกจากจะทำให้ทราบถึงการแปรของวรรณยุกต์อันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาถิ่น (Dialect contact) ยังจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษามิติศาสตร์ภาษาถิ่นจังหวัดเลย หรือสำหรับการศึกษาในประเด็นอื่นๆ รวมถึงจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายภาษา

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยภาคสนามทางภาษาศาสตร์ โดยเก็บข้อมูลคำศัพท์พื้นฐานสำหรับวิเคราะห์การแปรของวรรณยุกต์ในพื้นที่ 8 ตำบลของอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

2.1 พื้นที่ในการเก็บข้อมูลและผู้บอกภาษา

การกำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูลนั้น งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลในพื้นที่ 8 ตำบลของอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้แก่ ต.เชียงคาน ต.ธาตุ ต.นาข้าว ต.เขาแก้ว ต.ปากคม ต.บุษม ต.จอมศรี และ ต.หาดทรายขาว ดังแสดงในภาพที่ 4 ซึ่งเป็นแผนที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

³ ผู้วิจัยเลือกหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นตัวแทนของแต่ละตำบล

หรือชาวบ้านเพื่อขอคำแนะนำ โดยคุณสมบัติของผู้บอกภาษานั้น จะต้องเป็นเพศหญิง ที่มีอายุระหว่าง 50-70 ปี การเลือกผู้บอกภาษาเป็นเพศหญิงทั้งหมดเพื่อมิให้เกิดตัวแปรทางสังคมทางด้านเพศ ผู้บอกภาษาทุกคนยังคงใช้ภาษาเลยในชีวิตประจำวัน เป็นผู้มีความรู้ดีในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ไม่ได้ย้ายมาจากถิ่นอื่น เป็นผู้ที่ไม่มีความผิดปกติในการออกเสียงใดๆ อธิษาศัยดีพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

2.2 แนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลวรรณยุกต์ภาษาเลย อำเภอเชียงคาน ตามแนวคิดกล่องวรรณยุกต์ (Tone Box) ของวิลเลียม เจ. เกดเนย์ (Gedney, 1972) ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับวิเคราะห์ระบบวรรณยุกต์ภาษาตระกูลไท ดังเห็นได้จากตารางที่ 1 ตามแนวความคิดนี้ สมทรง บุรุษพัฒน์ (2543, น. 106-114) อธิบายว่า ระบบวรรณยุกต์ดั้งเดิมของ “ภาษาไท” ที่สืบทอดมาเป็นระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยในปัจจุบัน คือ ระบบวรรณยุกต์ดั้งเดิม 3 วรรณยุกต์ คือ *A *B *C ในพยางค์เป็นและ *D ในพยางค์ตาย วรรณยุกต์ดั้งเดิมนั้นเขียนด้วยสัญลักษณ์ ดังนี้

วรรณยุกต์ดั้งเดิม A ไม่มีรูปวรรณยุกต์กำกับ

วรรณยุกต์ดั้งเดิม B รูปวรรณยุกต์ไม้เอก

วรรณยุกต์ดั้งเดิม C รูปวรรณยุกต์ไม้โท

วรรณยุกต์ดั้งเดิม D เป็นวรรณยุกต์ที่ปรากฏในพยางค์ตาย (ทั้งสระเสียงสั้น และสระเสียงยาว)

การเปลี่ยนแปลงของระบบเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมข้างต้นเป็นเรื่องการแยกเสียง และรวมเสียงของวรรณยุกต์จากอิทธิพลของพยัญชนะต้นดั้งเดิมซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มตามลักษณะการทำงานของเส้นเสียง คือ กลุ่มที่ 1 พยัญชนะต้นดั้งเดิมเสียงเสียดแทรกไม่ก้อง (Voiceless friction sounds) กลุ่มที่ 2 พยัญชนะต้นดั้งเดิมเสียงกัก ไม่ก้อง ไม่พ่นลม (Voiceless unaspirated sounds) กลุ่มที่ 3 พยัญชนะต้นดั้งเดิมเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal sounds) กลุ่มที่ 4 พยัญชนะต้นดั้งเดิมเสียงก้อง (Voiced sounds) พยัญชนะต้นดั้งเดิมทั้ง 4 กลุ่มข้างต้นนี้ มีอิทธิพลสามารถทำให้เกิดการแตกของวรรณยุกต์ได้มากถึง 20 วรรณยุกต์ (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2560, น. 183-185) อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยมีการรวมเสียงวรรณยุกต์ก็เลยไม่มีภาษาตระกูลไทภาษาใดที่มีวรรณยุกต์จำนวนมากถึง 20 วรรณยุกต์

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บข้อมูล

ในงานวิจัยนี้ใช้รายการคำศัพท์ 2 ชุด และเครื่องบันทึกเสียง SONY IC Recorder ICD-UX543F เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล รายการคำสำหรับเก็บข้อมูล ชุดที่ 1 คือ รายการคำทดสอบเสียงวรรณยุกต์ภาษาถิ่นตระกูลไทของ Gedney (1972) โดยดัดแปลงคำบางคำเพื่อให้ภาพประกอบและเพื่อความสะดวกในการอธิบายความหมายของคำศัพท์ รายการคำทดสอบชุดนี้ใช้สำหรับทดสอบเสียงวรรณยุกต์ด้วยการฟัง และเพื่อวิเคราะห์การแยกเสียงและรวมเสียงวรรณยุกต์ ดังแสดงในตารางที่ 1 รายการคำในกล่องวรรณยุกต์ประกอบด้วยคำศัพท์จำนวน 60 คำ คำพยางค์เป็น 36 คำ และคำพยางค์ตาย 24 คำ

รายการคำชุดที่ 2 เป็นรายการคำสำหรับบันทึกเสียงเพื่อการวิเคราะห์ด้วยวิธีทางกลศาสตร์ ใช้รายการคำของพิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2546) ซึ่งดัดแปลงจากรายการคำศัพท์ของ Gedney (1972) รายการคำชุดนี้เป็นรายการคำชุดเทียบเสียงคล้ายจำนวน 20 คำ ดังแสดงในตารางที่ 2 ประกอบด้วยคำพยางค์เป็น 12 คำ และคำพยางค์ตาย 8 คำ พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2546) เสนอว่า รายการคำชุดนี้เหมาะสำหรับการวิเคราะห์ทางกลศาสตร์ เนื่องจากไม่มีอิทธิพลของพยัญชนะต้นและสระที่ต่างกันที่เข้ามามีบทบาทต่อค่าความถี่มูลฐาน (F0) ของคำ

ตารางที่ 1 รายการคำในกล่องทดสอบเสียงวรรณยุกต์ภาษาถิ่นตระกูลไท
(ดัดแปลงจาก Gedney, 1972)

พยัญชนะต้น ดั้งเดิม	วรรณยุกต์ในภาษาไทยดั้งเดิม				
	พยางค์เป็น			พยางค์ตาย	
	*A	*B	*C	*DL	*DS
	ไม่มีรูป วรรณยุกต์ กำกับ	รูปวรรณยุกต์ ไม้เอก	รูปวรรณยุกต์ ไม้โท	พยางค์ตาย สระเสียงยาว	พยางค์ตาย สระเสียงสั้น
กลุ่มที่ 1 เสียงเสียดแทรก ไม่ก้อง	1 หุ ขา หัว	5 ข้า ผ่า ไช้	9 ข้า เสือ ห้า	13 ขาด หาบ เหงือก	17 ขัด หมัด ผัก
กลุ่มที่ 2 เสียงกัก ไม่ก้อง ไม่พ่นลม	2 ปา ตา กิน	6 ป่า ไก่ แก่	10 ป่า กล้า ต้ม	14 ปาด ปีก ดอก	18 ปัด กบ ตับ
กลุ่มที่ 3 เสียงกักที่เส้นเสียง	3 บาน บิน แดง	7 บ่า บ่าว ต่า	11 บ้า บ้าน อ้า	15 บาด แดด อบาบ	19 บัตร์ เบ็ด ดิบ
กลุ่มที่ 4 เสียงก้อง	4 คา มือ นา	8 ค่า ไถ่ พ่อ	12 ค้ำ น้ำ ไม้	16 คาค มิด เลือด	20 คัด นก มัด

ตารางที่ 2 รายการคำชุดเทียบเสียงคล้าย (พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546)

	*A	*B	*C	*DL	*DS
1	ขา	ข้า	ข้าว	ขาด	ขัด
2	ปา	ป่า	ป่า	ปาด	ปัด
3	บาน	บ่า	บ้า	บาด	บัตร์
4	คา	ค่า	ค้ำ	คาค	คัด

ในการบันทึกเสียงรายการคำศัพท์ทั้ง 2 ชุด การเก็บข้อมูลรายการคำชุดที่ 1 ผู้วิจัยใช้ภาพประกอบและการอธิบายความหมายของคำศัพท์ให้ผู้บอกภาษาออกเสียง แต่ละคำ สำหรับการเก็บข้อมูลรายการคำชุดที่ 2 เพื่อการวิเคราะห์ทางกลศาสตร์นั้น

ผู้วิจัยจะนำคำศัพท์ชุดเทียบเสียงคล้ายมาสร้างเป็นรายการคำ แต่ละคำปรากฏ 3 ครั้ง⁴ โดยสลับไม่ให้คำเดียวกันอยู่ลำดับต่อกัน โดยผู้วิจัยนำรูปภาพของคำศัพท์ หรืออธิบายความหมายของคำศัพท์แล้ว ให้ผู้บอกภาษาออกเสียงแล้วบันทึกเสียง ทั้งนี้ ก่อนการบันทึกเสียงจริงผู้วิจัยได้ให้ผู้บอกภาษาฝึกซ้อมการออกเสียงก่อน รวมข้อมูลเสียงสำหรับการวิเคราะห์ทางกลศาสตร์จำนวน 960 คำทดสอบ (20 คำ x 16 คน x 3 ครั้ง)

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงจากผู้บอกภาษาที่ออกเสียงคำพูดเดียวจากรายการคำทั้ง 2 ชุดแล้ว ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์ระบบวรรณยุกต์ตามแนวคิดกล่องวรรณยุกต์ของ Gedney (1972) ว่า ในภาษาของผู้บอกภาษาแต่ละคนมีการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์แบบใด มีวรรณยุกต์กี่หน่วยเสียง โดยนับรวมหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์ตายให้เป็นวรรณยุกต์ย่อย (allotone) ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในพยางค์เป็นที่มีสัทลักษณะคล้ายคลึงกัน จากนั้น ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยวิเคราะห์คลื่นเสียงวรรณยุกต์ด้วยวิธีทางกลศาสตร์โดยใช้โปรแกรม Praat (Version 6.0.40) ที่พัฒนาโดย Boersma and Weenink (2015) เพื่อประมวลผลค่าความถี่มูลฐานจากคำทดสอบ แล้วแสดงผลการวิเคราะห์โดยกราฟเส้นด้วยโปรแกรม Microsoft Excel ในการแสดงผลข้อมูลค่าความถี่มูลฐานของวรรณยุกต์นั้น ผู้วิจัยปรับค่าระยะเวลาของเสียงวรรณยุกต์ให้เท่ากันทุกคำ (Normalization of duration) จากการวัดค่าความถี่มูลฐาน (Fundamental frequency – F0) ทุกช่วง 10% จาก 0% จนถึง 100% รวมทั้งหมด 11 จุด จากนั้นนำค่าความถี่มูลฐานของเสียงวรรณยุกต์ที่ออกเสียงโดยผู้บอกภาษา 2 คน ในแต่ละคำมาหาค่าเฉลี่ย⁵

⁴ งานวิจัยการแปรของวรรณยุกต์อื่นๆ ที่ผ่านมาที่กำหนดให้ผู้บอกภาษาออกเสียงคำละ 3 ครั้งเช่นเดียวกับงานวิจัยนี้ได้แก่งานวิจัยของวิภาวรรณ ถินจันทร์ (2559) ที่ศึกษาระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นแพร่ และงานวิจัยของสมทรง บุรุษพัฒน์ (2556) ที่ศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ไทดำ

⁵ งานวิจัยนี้ใช้ค่าความถี่มูลฐาน (F0) เฉลี่ย โดยไม่ได้แปลงเป็นค่าเซมิโทน (Semitone) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยก็ได้ควบคุมตัวแปรเพศและอายุ โดยกำหนดผู้บอกภาษาเป็นเพศหญิงที่มีอายุใกล้เคียงกัน เพื่อลดอิทธิพลที่อาจจะเกิดจากเพศและอายุของผู้บอกภาษา

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ให้ผู้วิจัยปรับค่าพิสัยของค่าความถี่มูลฐานที่แสดงด้วยกราฟเส้นให้มีระดับเสียง 5 ระดับ เพื่อใช้ในการบรรยายสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ การแสดงสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์โดยแบ่งพิสัยระดับเสียงออกเป็น 5 ระดับปรับจากแนวคิดของ ม.ร.ว.กัลยา ดิงศภิทัย (2525, น. 121-124) ที่แบ่งพิสัยระดับเสียงเป็น 5 ระดับ โดยการแบ่งค่าพิสัยออกเป็น 5 ช่วงนี้ ผู้วิจัยพิจารณาจากค่าระดับเสียงต่ำสุดและสูงสุดของผู้พูดที่ออกเสียงวรรณยุกต์ในแต่ละวรรณยุกต์ หลังจากแบ่งพิสัยของระดับเสียงจากค่าความถี่มูลฐานออกเป็น 5 ช่วงแล้วแทนค่าระดับเสียงด้วยตัวเลขตั้งแต่ 1 ถึง 5 เริ่มจากระดับล่างสุดไปถึงระดับสูงสุด ดังแสดงในภาพที่ 5

	5	สูง
	4	กลางค่อนข้างสูง
	3	กลาง
	2	กลางค่อนข้างต่ำ
	1	ต่ำ

ภาพที่ 5 การแบ่งพิสัยระดับเสียงเป็น 5 ระดับ

สำหรับการบรรยายสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ใช้ตัวเลขแทนระดับเสียง (ดูภาพที่ 5) ซึ่งค่าของระดับเสียงแทนด้วยตัวเลข 2-3 ตัว ตัวเลขแรกนั้นแสดงระดับเสียงของจุดเริ่มต้นของเสียงวรรณยุกต์ ตัวเลขที่สองแสดงระดับเสียงที่จุดสิ้นสุดของวรรณยุกต์ เช่น [15] หมายถึง เสียงต่ำ-ขึ้น [33] หมายถึง กลางระดับ และ [214] หมายถึง กลางค่อนข้างต่ำ-ตก-ขึ้น

3. ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยประกอบด้วยการแยกเสียงและรวมเสียงของวรรณยุกต์ และการแปรสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ภาษาเลย อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ใน 8 ตำบล ดังต่อไปนี้

3.1 การแยกเสียงและรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาเลย อำเภอยี่งคน

จากการวิเคราะห์ระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาเลย อำเภอยี่งคน ใน 8 ตำบล พบว่า มีจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์เท่ากัน คือ 5 หน่วยเสียงในทุกตำบล ยกเว้น ต.นาข้าวที่มีวรรณยุกต์ 4 หน่วยเสียง สำหรับรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในพยางค์เป็น วรรณยุกต์ช่อง A, B และ C มีรูปแบบที่เหมือนกันทุกตำบล ยกเว้นวรรณยุกต์ช่อง C ของ ต.นาข้าวที่วรรณยุกต์ในช่อง C รวมเป็นเสียงวรรณยุกต์เดียวกัน ในส่วนของพยางค์ตายนั้น เสียงวรรณยุกต์ช่อง DL ของทุกตำบลมีรูปแบบการแยกเสียงเหมือนกัน แต่ในพยางค์ตายสระเสียงสั้น ช่อง DS มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ มีทั้งการแยกเสียงเป็น 2 วรรณยุกต์ และรวมเสียงเป็นวรรณยุกต์เดียวในบางตำบล ดังแสดงในภาพที่ 6 ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ภาษาเลย อำเภอยี่งคน สรุปได้ดังนี้

- 1) วรรณยุกต์ในช่อง A1 แยกเสียงวรรณยุกต์กับ A234 (A1-234) ในทุกตำบล
- 2) วรรณยุกต์ช่อง B (B1234) รวมเป็นเสียงวรรณยุกต์เดียวกันทุกตำบล
- 3) วรรณยุกต์ช่อง C1 แยกเสียงวรรณยุกต์กับ C234 (C1-234) ในทุกตำบล ยกเว้น ต.นาข้าว ที่วรรณยุกต์ช่อง C รวมเป็นเสียงวรรณยุกต์เดียวกัน (C1234) เป็นผลให้จำนวนวรรณยุกต์ภาษาเลยที่พูดใน ต.นาข้าว ลดลงเหลือ 4 หน่วยเสียง
- 4) วรรณยุกต์ช่อง DL123 แยกเสียงวรรณยุกต์กับ DL4 (DL123-4) ในทุกตำบล
- 5) วรรณยุกต์ช่อง DS123 แยกเสียงวรรณยุกต์กับ DS4 (DS1-234) ใน ต.ยี่งคน ต.ธาตุ ต.เขาแก้ว แต่รวมเป็นวรรณยุกต์เดียวกัน (DS1234) ใน ต.นาข้าว ต.ปากตม ต.บุสม ต.จอมศรี และ ต.หาดทรายขาว

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1	ว.3	ว.4		ว.1
2	ว.2		ว.5		
3					
4				ว.3	

การแยกเสียงและรวมเสียงของวรรณยุกต์ ด.เชียงคาน

	A	B	C	DL	DS	
1	๒.1	๒.3	๒.4		๒.1	
2	๒.2					
3						
4					๒.3	

การแยกเสียงและรวมเสียงของวรรณยุกต์ ด.ธาตุ

	A	B	C	DL	DS
1	2.1	2.3	2.4		2.1
2	2.2				
3			2.5		
4				2.5	

การแยกเสียงและรวมเสียงของวรรณยุกต์ ด.เขามั่ว

	A	B	C	DL	DS
1	2.1	2.3	2.4	2.2	2.3
2	2.2				
3					
4					

การแยกเสียงและรวมเสียงของวรรณยุกต์ ด.นาซาว

	A	B	C	DL	DS
1	๖.1	๖.3	๖.4	๖.5	๖.5
2	๖.2		๖.5		
3					
4					

การแยกเสียงและรวมเสียงของวรรณยุกต์ ด.ปากแตม

	A	B	C	DL	DS
1	2.1	2.3	2.4	2.5	
2	2.2		2.5		
3					
4					

การแยกเสียงและรวมเสียงของวรรณยุกต์ ด.บุซุม

	A	B	C	DL	DS
1	๖.1	๖.3	๖.4		๖.3
2	๖.2				
3					
4					

การแยกเสียงและรวมเสียงของวรรณยุกต์ ด.จอมศรี

	A	B	C	DL	DS
1	2.1	2.3	2.4	2.5	
2	2.2		2.5		
3					
4					

การแยกเสียงและรวมเสียงของวรรณยุกต์ ด.หาดทรายขาว

ภาพที่ 6 ลักษณะการแยกเสียงและรวมเสียงวรรณยุกต์ของภาษาเลย
อำเภอเชียงคาน ใน 8 ตำบล

เมื่อพิจารณาการรวมเสียงในแนวนอนของวรรณยุกต์ ซึ่งเป็นการรวมเสียงระหว่างคอลัมน์ รวมถึงการรวมเสียงของวรรณยุกต์ระหว่างวรรณยุกต์ในพยางค์เป็นกับพยางค์ตาย ใน 8 ตำบล ของอำเภอเชียงคาน พบว่า ลักษณะการรวมเสียงวรรณยุกต์แบบ $C1=DL123$ และ $C234=DL4$ ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะสำคัญของภาษากลุ่มลาว (พินรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546, น. 101) ปรากฏในทุกตำบล ยกเว้นตำบลนาข้าวจากภาพที่ 6 สามารถสรุปลักษณะการรวมเสียงในแนวนอนได้ดังนี้

1) วรรณยุกต์ช่อง A1 และ DS123 มีการรวมเสียงกัน ($A1=DS123$) ใน ต.เชียงคาน ต.ธาตุ และ ต.เขาแก้ว

2) วรรณยุกต์ช่อง B1234 และ DS4 มีการรวมเสียงกัน ($B1234=DS4$) ใน ต.เชียงคาน และ ต.ธาตุ แต่วรรณยุกต์ช่อง B1234 รวมเสียงกับวรรณยุกต์ช่อง DS1234 ($B1234=DS1234$) ใน ต.นาข้าว และ ต.จอมศรี

3) วรรณยุกต์ช่อง C1 รวมเสียงกับวรรณยุกต์ช่อง DL123 ($C1=DL123$) ในทุกตำบล ยกเว้น ต.นาข้าวที่วรรณยุกต์ช่อง C1 กับ DL123 เป็นคนละวรรณยุกต์ ($C1 \neq DL123$)

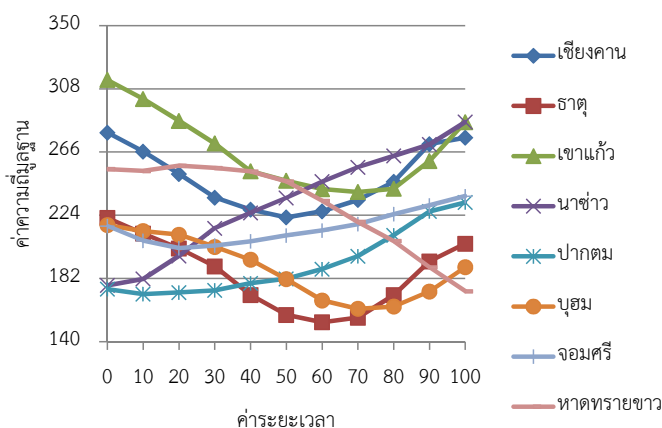
4) วรรณยุกต์ช่อง C234 รวมเสียงกับวรรณยุกต์ช่อง DL4 ($C234=DL4$) ในทุกตำบล นอกจากลักษณะ $C234=DL4$ แล้ว ภาษาเลยที่พูดใน ต.ปากตม ต.บุสม และ ต.หาดทรายขาว วรรณยุกต์ช่อง C234 ที่รวมกับ DL4 ยังรวมกับวรรณยุกต์ช่อง DS1234 ด้วย ($C234=DL4=DS1234$)

3.2 สัทลักษณะของวรรณยุกต์ภาษาเลย อำเภอเชียงคาน

ในการนำเสนอผลการศึกษากการแปรของสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในหัวข้อนี้ นำเสนอด้วยตัวเลขที่แบ่งค่าพิสัยออกเป็น 5 ระดับ และกราฟเส้น⁶ วรรณยุกต์ทั้ง 5 หน่วยเสียง ใน 8 ตำบลของอำเภอเชียงคานมีการแปรของสัทลักษณะ ดังต่อไปนี้

⁶ จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยพบว่า ระดับเสียงของผู้บอกภาษาโดยรวมมีค่าความถี่มูลฐานที่ 140-350 เฮิรตซ์ ผู้วิจัยจึงแบ่งค่าพิสัยออกเป็น 5 ระดับ โดยตั้งค่าระดับที่ 1 ค่าความถี่มูลฐานต่ำสุดที่ 140 เฮิรตซ์ ถึงระดับที่ 5 ค่าความถี่มูลฐานสูงสุดที่ 350 เฮิรตซ์ แต่ละระดับมีค่าความถี่มูลฐานต่างกัน 42 เฮิรตซ์

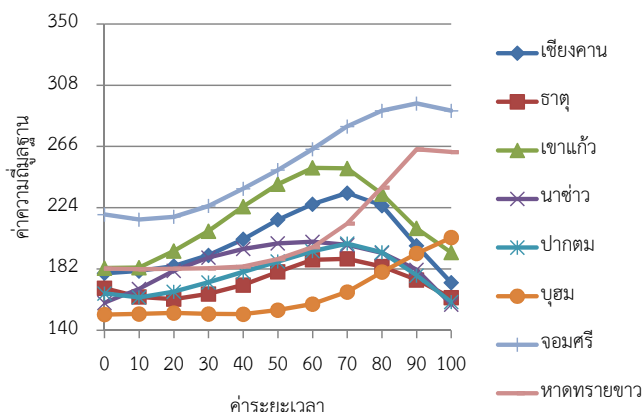
1) วรรณยุกต์ที่ 1 กลาง-ตก-ขึ้น (Mid falling rising) ปรากฏในช่อง A1 และ DS123 ในบางตำบล (ต.เชียงคาน ต.ธาตุ และ ต.เขาแก้ว) วรรณยุกต์ที่ 1 มีสัทลักษณะ 5 แบบ คือ แบบที่ 1 [434] ปรากฏใน ต.เชียงคาน และ ต.เขาแก้ว แบบที่ 2 [212] ปรากฏใน ต.ธาตุ และ ต.นุสม แบบที่ 3 [14]/[13] ปรากฏใน ต.นาข้าว และ ต.ปากตม แบบที่ 4 [223] ปรากฏใน ต.จอมศรี แบบที่ 5 [31] ปรากฏใน ต.หาดทรายขาว ดังแสดงในภาพที่ 7

ภาพที่ 7 สัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่ 1 ที่ออกเสียงโดยผู้บอกภาษาใน 8 ตำบล

จากการวิเคราะห์พบว่า วรรณยุกต์ที่ 1 เป็นหน่วยเสียงที่มีรูปแปรหลากหลาย กล่าวคือ สัทลักษณะแบบที่ 1 กลางค่อนข้างสูง-ตก-ขึ้น [434] ปรากฏใน ต.เชียงคาน ต.เขาแก้ว แบบที่ 2 เป็นเสียงกลางค่อนข้างต่ำ-ตก-ขึ้น [212] ปรากฏใน ต.ธาตุ และ ต.นุสม ทั้งนี้ ตำบลที่มีการใช้สัทลักษณะแบบที่ 1 และ แบบที่ 2 มี 4 ตำบล ทั้ง 4 ตำบลเป็นตำบลที่มีพื้นที่อาณาเขตต่อเนื่องกัน (ดูภาพที่ 4 แผนที่อำเภอเชียงคาน) สัทลักษณะแบบที่ 3 เป็นเสียงต่ำ-ขึ้น [13]/[14] สัทลักษณะแบบนี้พบในกลุ่ม ต.นาข้าว และ ต.ปากตม ซึ่งเป็นกลุ่มตำบลที่มีอาณาเขตใกล้เคียงกับอำเภอทาลี แบบที่ 4 เสียงกลางค่อนข้างต่ำระดับ-ขึ้น [223] ปรากฏในตำบลเดียว คือ ต.จอมศรี ส่วนสัทลักษณะแบบที่ 5 เสียงกลาง-ตก [31] ก็พบใช้เพียงตำบลเดียวเช่นกัน คือ ต.หาดทรายขาว

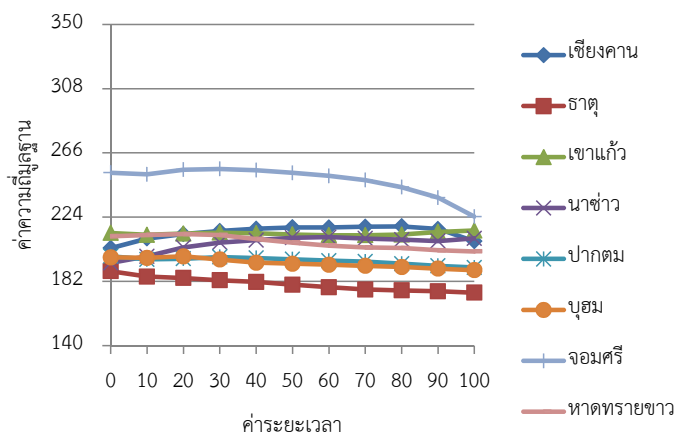
2) วรณยุกต์ที่ 2 ต่ำ-ขึ้น-ตก (Low rising falling) ปรากฏในช่อง A234 และ DL123 ในบางตำบล (ต.นาข้าว) วรณยุกต์ที่ 2 มีสัทลักษณะ 2 แบบ คือ แบบที่ 1 [232]/[121] ปรากฏใน ต.เชียงคาน ต.ธาตุ ต.เขาแก้ว ต.นาข้าว และ ต.ปากตม แบบที่ 2 [12]/[24] ปรากฏใน ต.จอมศรี ต.บุษม และ ต.หาดทรายขาว ดังแสดงในภาพที่ 8

ภาพที่ 8 สัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่ 2 ที่ออกเสียงโดยผู้บอกภาษาใน 8 ตำบล

สัทลักษณะที่มีอัตราการปรากฏสูงสุดของวรรณยุกต์ที่ 2 คือ แบบที่ 1 ต่ำ-ขึ้น-ตก [121] หรือกลางค่อนข้างต่ำ-ขึ้น-ตก [232] กลุ่มตำบลที่ใช้สัทลักษณะของวรรณยุกต์แบบนี้ ได้แก่ ต.เชียงคาน ต.ธาตุ ต.เขาแก้ว ต.นาข้าว และ ต.ปากตม ในขณะที่กลุ่ม ต.จอมศรี ต.บุษม และ ต.หาดทรายขาว ซึ่งเป็นตำบลที่ไม่ได้มีพื้นที่ติดต่อกัน แต่มีการปรากฏสัทลักษณะเหมือนกัน คือ เสียงต่ำ-ขึ้น [12] หรือ กลางค่อนข้างต่ำ-ขึ้น [24]

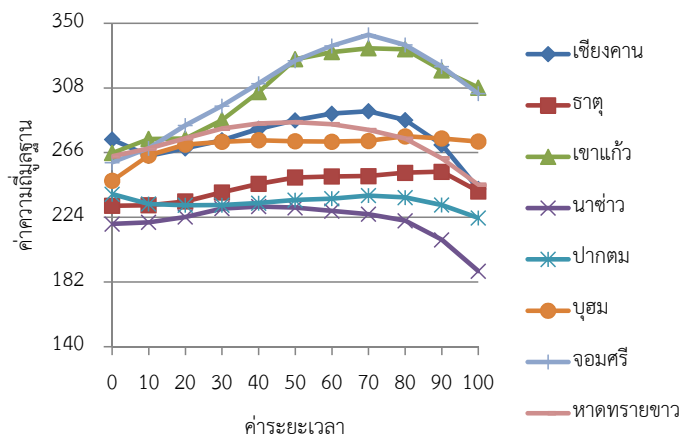
3) วรณยุกต์ที่ 3 กลางค่อนข้างต่ำระดับ (Lower-mid level) ปรากฏในช่อง B1234 และ DS4 หรือ DS1234 ในบางตำบล (ต.นาข้าว และ ต.ปากตม) วรณยุกต์ที่ 3 มีสัทลักษณะ 2 แบบ คือ แบบที่ 1 [22]/[111] ปรากฏใน ต.เชียงคาน ต.ธาตุ ต.เขาแก้ว ต.นาข้าว ต.ปากตม ต.บุษม และ ต.หาดทรายขาว แบบที่ 2 [332] ปรากฏใน ต.จอมศรี ดังแสดงในภาพที่ 9

ภาพที่ 9 สัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่ 3 ที่ออกเสียงโดยผู้บอกภาษาใน 8 ตำบล

จากการวิเคราะห์พบว่า วรรณยุกต์ที่ 3 ในทุกตำบลมีการใช้สัทลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ สัทลักษณะที่เป็นเสียงกลางค่อนข้างต่ำระดับ [22] ซึ่งเป็นสัทลักษณะหลักและปรากฏมากที่สุด โดย ต.ชาติ มีสัทลักษณะต่างไปเล็กน้อย คือเป็นเสียงกลางค่อนข้างต่ำ-ตกระดับ [211] ในขณะที่ ต.จอมศรีเป็นตำบลเดียวที่มีสัทลักษณะต่างออกไปจากตำบลอื่นๆ กล่าวคือ ต.จอมศรีปรากฏการใช้สัทลักษณะเป็นเสียงกลางระดับ-ตก [332]

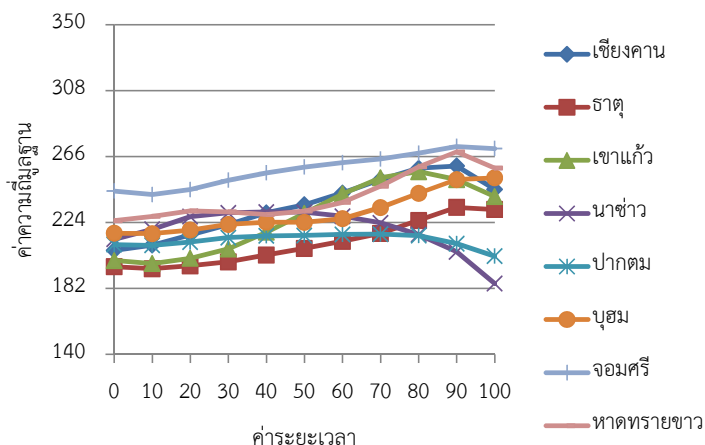
4) วรรณยุกต์ที่ 4 กลาง-ขึ้น-ตก (Mid rising falling) ปรากฏในช่อง C1 และ DL123 หรือใน C1234 และ DL4 ในบางตำบล (ต.นาข้าว) วรรณยุกต์ที่ 4 มีสัทลักษณะ 4 แบบ คือ แบบที่ 1 [354]/[343] ปรากฏใน ต.เชียงคาน ต.เขาแก้ว ต.จอมศรี และ ต.หาดทรายขาว แบบที่ 2 [331]/[332] ปรากฏใน ต.นาข้าว และ ต.ปากตม แบบที่ 3 [33] ปรากฏใน ต.ชาติ แบบที่ 4 [344] ปรากฏใน ต.บุษม ดังแสดงในภาพที่ 10

ภาพที่ 10 สัทลักษณะของวรรณยุกต์ที่ 4 ที่ออกเสียงโดยผู้บอกภาษาใน 8 ตำบล

นอกจากวรรณยุกต์ที่ 1 แล้ว วรรณยุกต์ที่ 4 ก็เป็นอีกหน่วยเสียงหนึ่งที่มีรูปแบบหลากหลาย สัทลักษณะที่ปรากฏในอัตราสูงสุดกระจายตัวกินพื้นที่อำเภอเชียงคานมากที่สุด คือ สัทลักษณะแบบที่ 1 เสียงกลาง-ขึ้น-ตก [354]/[343] กลุ่มตำบลที่ปรากฏการใช้สัทลักษณะนี้ ได้แก่ ต.เชียงคาน ต.เขาแก้ว ต.จอมศรี และ ต.หาดทรายขาว สัทลักษณะที่ปรากฏรองลงมาได้แก่ สัทลักษณะแบบที่ 2 เสียงกลางระดับ-ตก [331]/[332] ใช้ใน ต.นาข้าว และ ต.ปากตม สัทลักษณะแบบที่ 3 เสียงกลางระดับ [33] ปรากฏใช้ใน ต.ชาติ ส่วน ต.บุญม ใช้สัทลักษณะแบบที่ 4 เสียงกลาง-ขึ้นระดับ [344]

5) วรรณยุกต์ที่ 5 กลางค่อนข้างต่ำ-ขึ้น (Lower-mid rising) ปรากฏในช่อง C123, DL4 และ DS1234 ในบางตำบล (ต.ปากตม ต.บุญม และ ต.หาดทรายขาว) วรรณยุกต์ที่ 5 มีสัทลักษณะ 2 แบบ คือ แบบที่ 1 [23]/[34] ปรากฏใน ต.เชียงคาน ต.ชาติ ต.เขาแก้ว ต.บุญม ต.จอมศรี และ ต.หาดทรายขาว แบบที่ 2 [331]/[221] ปรากฏใน ต.นาข้าว และ ต.ปากตม ดังแสดงในภาพที่ 11

ภาพที่ 11 สัมผัสลักษณะของวรรณยุกต์ที่ 5 ที่ออกเสียงโดยผู้บอกภาษาใน 8 ตำบล

การใช้สัมผัสลักษณะของวรรณยุกต์ที่ 5 สามารถแบ่งกลุ่มพื้นที่ออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ กลุ่มใหญ่ซึ่งเป็นกลุ่มที่ใช้สัมผัสลักษณะหลัก ได้แก่ ต.เชียงคาน ต.ธาตุ ต.เขาแก้ว ต.บุษม ต.จอมศรี และ ต.หาดทรายขาว สัมผัสลักษณะนี้เป็นเสียงกลางค่อนข้างต่ำ-ขึ้น [23] หรือกลาง-ขึ้น [34] ส่วนกลุ่มที่สอง คือ ต.นาข้าว และ ต.ปากตม มีการใช้สัมผัสลักษณะที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ ต.นาข้าว เป็นเสียงกลางต่ำระดับ-ตก [331] ส่วน ต.ปากตม เป็นเสียงกลางค่อนข้างต่ำระดับ-ตก [221]

4. สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์การแปรของวรรณยุกต์ภาษาเลย อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ทั้งระบบของวรรณยุกต์และสัมผัสลักษณะของวรรณยุกต์ ที่พูดโดยผู้บอกภาษาที่อาศัยอยู่ใน 8 ตำบล ผลจากการวิเคราะห์ด้วยการฟังแสดงให้เห็นว่าผู้บอกภาษามีระบบวรรณยุกต์ภาษาเลยแบบเดียวกัน ยกเว้น ต.นาข้าว ที่มีรูปแบบการแยกเสียงและรวมเสียงวรรณยุกต์ที่ต่างออกไป กล่าวคือ ใน ต.นาข้าว วรรณยุกต์ของ C1 และ C234 รวมเป็นหน่วยเสียงวรรณยุกต์เดียวกันส่งผลให้วรรณยุกต์มีเพียง 4 หน่วย

เสียง ระบบวรรณยุกต์ของภาษาเลย อำเภอยางชุมน้อยประกอบด้วยวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง คือ วรรณยุกต์ที่ 1 กลาง-ตก-ขึ้น วรรณยุกต์ที่ 2 ต่ำ-ขึ้น-ตก วรรณยุกต์ที่ 3 กลาง-ค่อนข้างต่ำระดับ วรรณยุกต์ที่ 4 กลาง-ขึ้น-ตก วรรณยุกต์ที่ 5 กลางค่อนข้างต่ำ-ขึ้น ผลการวิเคราะห์หาลักษณะของวรรณยุกต์ทางกลศาสตร์ พบว่าวรรณยุกต์ในแต่ละหน่วยเสียงประกอบไปด้วยรูปแปรที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามพื้นที่ที่เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้พูด

เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของภาษาเลย อำเภอยางชุมน้อยกับงานวิจัยที่ผ่านมา (Akharawatthanakun, 2004; Taengko, 1987; ธนยธรณ์ อ่อนศรีไพร และ ศุภกิต บัวขาว, 2558) พบว่า ระบบวรรณยุกต์ของภาษาเลย อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย โดยภาพรวมยังคงเหมือนเดิม กล่าวคือ มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงเป็นแบบเดียวกันกับภาษาลาวแท้กลุ่มที่ 1/2 (ดูภาพที่ 2) ตามที่นำเสนอใน พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2546) การแยกเสียงและรวมเสียงลักษณะแบบนี้ทำให้เกิดวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง การแยกเสียงวรรณยุกต์ของ A เป็นแบบ A1-234 วรรณยุกต์ของ B รวมเสียงเป็นวรรณยุกต์เดียวกัน (B1234) วรรณยุกต์ของ C1 รวมกับวรรณยุกต์ของ DL123 ($C1=DL123$) และวรรณยุกต์ของ C234 รวมเสียงกับวรรณยุกต์ของ DL4 ($C234=DL4$) ซึ่งลักษณะเหล่านี้เป็นลักษณะสำคัญที่ปรากฏในภาษาลาวส่วนใหญ่ นั้นแสดงให้เห็นว่า ภาษาเลยอำเภอยางชุมน้อย โดยเฉพาะภาษาเลยที่พูดอยู่ใน ต.เชียงคาน และ ต.ธาตุ ยังคงรักษาลักษณะของภาษาลาวดั้งเดิมไว้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของภาษาเลย อำเภอยางชุมน้อยของ ต.นาซาว จะเห็นได้ว่าระบบวรรณยุกต์ของ ต.นาซาว ได้สูญเสียลักษณะสำคัญของภาษาลาว คือ วรรณยุกต์ของ C1 รวมกับวรรณยุกต์ของ C234 ($C1234$) ซึ่งส่งผลให้ ต.นาซาว มี 4 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ และวรรณยุกต์ของ C1 ไม่รวมกับวรรณยุกต์ของ DL123 ($C1 \neq DL123$) ในกรณีนี้อาจกล่าวได้ว่าภาษาเลย ต.นาซาว เป็น “ภาษาลาวกลาย”⁷ กล่าวคือ ภาษาเลย ต.นาซาว สูญเสียลักษณะบางประการที่เป็นลักษณะสำคัญ

⁷ พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2546, น. 147) ได้ให้นิยามของ “ภาษาลาวกลาย” ไว้ว่า เป็นภาษาลาวที่มีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงแบบ B1234, $C1=DL123$, $C234=DL4$ และ $B \neq DL$ เพียงบางลักษณะปรากฏอยู่และมีลักษณะอื่นเพิ่มเติม

ของภาษาลาวแท้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของภาษาเลย อำเภอเชียงคาน ในลักษณะนี้เป็นไปตามข้อสันนิษฐานของ พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2546) ที่ว่า จากเดิมที่ภาษาลาวเคยมีการรวมเสียงวรรณยุกต์คโคลัมน์ C และ DL แบบ $C1=DL123$ และ $C234=DL4$ อันเป็นลักษณะเด่นของภาษาลาวในปัจจุบัน แต่ในอนาคตลักษณะดังกล่าวอาจไม่ใช่ลักษณะเด่นของภาษาลาวอีกต่อไป

จากผลการศึกษาเป็นที่น่าสังเกตว่าสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ภาษาเลย อำเภอเชียงคาน มีการแปรที่ค่อนข้างหลากหลาย ถึงแม้ว่าอำเภอเชียงคานจะไม่ได้มีอาณาเขตกว้างขวางมากนัก แต่เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์ใน 8 ตำบลของอำเภอเชียงคาน ดังแสดงในตารางที่ 3 แล้ว พบว่าภาษาเลยที่พูดอยู่ในอำเภอเชียงคาน หากใช้เกณฑ์พิจารณาความแตกต่างและความคล้ายคลึงของสัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ 1 ช่อง A1 สามารถแบ่งออกเป็น 5 ถิ่นย่อย คือ ถิ่นย่อยที่ 1 เป็นภาษาเลยที่พูดกันใน ต.เชียงคาน ต.เขาแก้ว ถิ่นย่อยที่ 2 ภาษาเลยที่พูดกันใน ต.ธาตุ และ ต.บุษม ถิ่นย่อยที่ 3 ภาษาเลยที่พูดกันในพื้นที่ ต.นาข้าว และ ต.ปากตม ถิ่นย่อยที่ 4 ภาษาเลยที่พูดกันใน ต.จอมศรี และถิ่นย่อยที่ 5 คือ ภาษาเลยที่พูดกันใน ต.หาดทรายขาว

ตารางที่ 3 สัญลักษณ์ของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาเลย อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ใน 8 ตำบล

หน่วยเสียง วรรณยุกต์	ตำบล							
	เชียงคาน	เขาแก้ว	ธาตุ	บุษม	นาข้าว	ปากตม	จอมศรี	หาด ทรายขาว
วรรณยุกต์ที่ 1	[434]	[434]	[212]	[212]	[14]	[13]	[223]	[31]
วรรณยุกต์ที่ 2	[232]	[232]	[121]	[12]	[121]	[121]	[24]	[24]
วรรณยุกต์ที่ 3	[22]	[22]	[211]	[22]	[22]	[22]	[332]	[22]
วรรณยุกต์ที่ 4	[343]	[354]	[33]	[344]	[331]	[332]	[354]	[343]
วรรณยุกต์ที่ 5	[23]	[23]	[23]	[23]		[221]	[34]	[23]

ทั้งนี้ เมื่อนำผลการศึกษาการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์และสัทลักษณะของวรรณยุกต์ในงานวิจัยนี้เปรียบเทียบกับผลการวิจัยของ Taengko (1987) ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดเลย พบว่า รูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงและสัทลักษณะของวรรณยุกต์ ต.นาซ่าว และ ต.ปากตม มีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษาเลยที่พูดกันในอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย กล่าวคือ วรรณยุกต์ภาษาเลยที่พูดอยู่ในอำเภอท่าลี่นั้น มีจำนวน 4 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ และมีการแยกเสียงรวมเสียงแบบ A1-234, B1234, C1234, DL123-4, และ DS1234 (Taengko, 1987, p. 157) ดังแสดงในภาพที่ 12

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1	ว.3	ว.4		ว.5
2	ว.2				
3					
4					
				ว.3	

ภาพที่ 12 ลักษณะการแยกเสียงและรวมเสียงของวรรณยุกต์ภาษาเลย

อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

(ดัดแปลงจาก Taengko, 1987)

นอกจากลักษณะทางภาษาศาสตร์แล้ว หากพิจารณาโดยเกณฑ์ทางภูมิศาสตร์ ก็จะได้เห็นว่า ต.นาซ่าว และ ต.ปากตมนั้น เป็นตำบลที่มีพื้นที่ต่อเนื่องกันโดยที่ ต.ปากตม มีอาณาเขตติดกับเขตอำเภอท่าลี่ จากตารางที่ 3 ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้วรรณยุกต์ที่ 4 (C1) และวรรณยุกต์ที่ 5 (C234) ของ ต.ปากตม ไม่ได้รวมกันเป็นหน่วยเสียงเดียว แต่สัทลักษณะของวรรณยุกต์ก็มีความใกล้เคียงกันมาก ในอนาคต

สันนิษฐานได้ว่า วรรณยุกต์ที่ 4 กับวรรณยุกต์ที่ 5 ของภาษาเลย ต.ปากตม อาจจะมี การรวมเสียงกันก็เป็นได้

ผลการศึกษานี้ นอกจากจะทำให้เห็นถึงการแปรและการเปลี่ยนแปลง วรรณยุกต์ของภาษาถิ่นที่พูดอยู่ในอำเภอเดียวกันแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่า ภาษาถิ่น นั้นอาจมีภาษาถิ่นย่อยที่แตกต่างกันไปตามพื้นที่ ดังคำกล่าวของ สมทรง บุรุษพัฒน์ (2543, น. 2) ที่ว่า “ความแตกต่างของภาษาถิ่นย่อยจะขึ้นอยู่กับท้องที่ หากเราเดินทาง จากหมู่บ้านหนึ่งไปสู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง จะสามารถเห็นความแตกต่างของภาษา ซึ่งต่างออกไปจากอีกหมู่บ้านหนึ่ง” ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นจังหวัด เลยโดยเก็บข้อมูลทั้งจังหวัด ในเขตพื้นที่ 14 อำเภอ 89 ตำบล⁸ และจัดทำแผนที่ ภาษาถิ่นย่อยของจังหวัดเลยเป็นประเด็นที่น่าสนใจและควรศึกษาวิจัยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา ดิงศภักดิ์, ม.ร.ว. (2525). หน่วยที่ 2 เสียงในภาษาไทย. ใน **เอกสารประกอบ การสอน ชุตติวิชา ภาษาไทย 3 หน่วย 1-6**. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (51-126). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธัญยธรณ์ อ่อนศรีไพร และ ศุภกิต บัวขาว. (2558). การแปรของวรรณยุกต์ภาษาเลยใน 6 อำเภอ : วังสะพุง ภูกระดึง ภูหลวง เราวฉิม ผาขาว และหนองหิน. **วารสาร บัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. 4 (2), 80-99.
- พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล. (2546). **การเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ : กรณีศึกษาภาษา กลุ่มลาว**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎ์บัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- วิภาวรรณ ถิ่นจันทร์. (2559). ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นแพร่. **วารสารวจนะ**. 4 (1), 1-18.

⁸ ข้อมูลการแบ่งเขตการปกครองจังหวัดเลยจาก <http://www.loepiao.go.th/information-base.html>

- ศิวพร ฮาชันนารี. (2543). การศึกษาระบบเสียงในภาษาลาวหลวงพระบาง : ศึกษาเปรียบเทียบกับภาษาลาวครั้งลุ่มน้ำท่าจีนและภาษาลาวด่านซ้าย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- สมทรง บรูษพัฒน์. (2543). ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น. กรุงเทพฯ : เอกพิมพ์ไท จำกัด.
- สมทรง บรูษพัฒน์. (2556). การแปรและการเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์ไทดำ. วารสาร ภาษาและวัฒนธรรม .32 (2), 19-41.
- สมทรง บรูษพัฒน์. (2560). ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไสวีย์ สว่างวรรณ. (2534). ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดชัยภูมิโดยใช้ระบบวรรณยุกต์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล).
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2544). ภาษาศาสตร์สังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Akharawatthanakun, P. (2004). Tonal variation and change in dialects in contact : A case study of Lao. *MANUSYA: Journal of Humanities* .7 (1), 56-95.
- Boersma, P. & Weenink, D. (2015). *Praat: doing phonetics by computer* [Computer program]. Version 6.0.03, retrieved 31 October 2015 from <http://www.praat.org/>
- Brown, J. M. (1965). *From ancient Thai to modern dialects*. Bangkok : Social Science Association Press.
- Gedney, W.J. (1972). A checklist for determining tones in Tai dialects. In M. Estellie Smith (Ed.), *Studies in linguistics in honor of George L. Trager*. (pp. 423-437). The Hague : Mouton.
- Li, Fang Kuei. (1960). A tentative classification of Tai dialects. In S. Diamond (Ed.), *Culture in history : Essays in honor of Paul Radin* (pp. 951-959). New York : Columbia University Press.
- Sittiprapaporn, W. (1997). *A Thai dialect geography of Udonthani Province : A tonal study*. M.A. Thesis, Mahidol University.

Taengko, J. (1987). A tonal comparison of Tai dialects in Loei Province. M.A. Thesis, Mahidol University.